

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון: רומאן ונובלה
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק רביעי: דרמה
- הפרק הראשון (רומאן ונובלה — 32 נקודות) הוא חובה.
משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 34 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) מילון לפי בחירת הנבחן.
(2) לנבחים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(3) לנבחים אקסטרניים: תכנית הלימודים מצורפת.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) לנבחים אינטרניים: חובה לצרף למחברת את רשימת היצירות שנלמדו.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — רומאן ונובלה

שים לב! פרק זה הוא חובה.

ענה על אחת מן השאלות 1-2 (32 נקודות).

1. הרקע המשפחתי ו/או הרקע החברתי של גיבור היצירה משפיעים על הפעולות ועל המעשים שלו. הסבר והדגם קביעה זו על פי רומאן או נובלה שלמדת.
2. הצג דמות, התרחשות או רעיון שעוררו בך עניין מיוחד ברומאן או בנובלה שלמדת, והסבר מה ביצירה עורר בך עניין זה ומדוע. בסס את דבריך על דוגמאות מן היצירה.

פרק שני — סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 3-5 (לכל שאלה — 17 נקודות; סה"כ — 34 נקודות).

שים לב! אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

שים לב: על השאלות 3-4 אין לענות על פי הסיפור "אח קטן" מאת רונית מטלון.

3. תאר יחסים של קרבה או של ריחוק (או שילוב ביניהם) בין דמויות בסיפור קצר שלמדת, והסבר מה סיום הסיפור תורם להבנת יחסים אלה.
4. דרכי העיצוב של הסיפור הקצר מסייעות בבניית משמעותו. בחר בסיפור קצר שלמדת ובשתיים מדרכי העיצוב האלה: רמזים מטרימים (מקדימים), תיאורי סביבה ונוף, חפצים בעלי משמעות סמלית, שם הסיפור (אם יש בו משמעות). הצג את דרכי העיצוב שבחרת, והסבר את תרומתן בבניית המשמעות של הסיפור שבחרת.

"אח קטן" / רונית מטלון

5. תאר את מערכות היחסים של ניסו עם רחל ועם חני, והסבר את התרומה של מערכות היחסים האלה לעיצוב דמותו של ניסו הנער המתבגר.

פרק שלישי — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה' 20)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מן השאלות 6-15 (לכל שאלה — 17 נקודות; סה"כ — 34 נקודות).

שירת ימי הביניים

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראה שמש / שלמה אבן-גבירול

רֵאָה שֶׁמֶשׁ לֵעֵת עָרַב אֲדָמָה / כָּאֵלֹו לְבִשָּׁה תּוֹלָע לְמַכָּסָה,
תִּפְשֵׁט פָּאֲתֵי צָפוֹן וְיָמִין / וְרוּחַ יָם בְּאַרְגָּמָן תִּכְסֶּה,
וְאַרְץ – עֲזֹבָה אוֹתָהּ עֲרָמָה / בְּצֵל הַלֵּילָה תָּלִין וְתַחֲסֶה,
וְהַשֶּׁחַק אֲזִי קָדָר, כָּאֵלֹו / בְּשֶׁק עַל מוֹת יְקוֹתִיאל מְכָסָה.

הסבר כיצד מוטיב הלבוש והצבעים בשיר קושר בין תיאור השקיעה ובין מות יקותיאל.
הדגם את דבריך.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לאטוף דברי שירך / שלמה אבן-גבירול

לְאַטּוֹף דְּבָרֵי שִׁירְךָ, דְּבוּרָה, / אֲשֶׁר קִרְית "שִׁמְע" מְפִיךָ יְקָרָא,
מִיַּחֲדָת וּמֵאַרְכָּת בְּ"אַחַד" / וּמִתּוֹת בּוֹזֵר רֶם וְנוֹרָא,
אֲשֶׁר נָתַן דְּבַשׁ תַּחַת לְשׁוֹנְךָ / וְשֵׁם לְךָ לְהַדִּיף אוֹיְבֶיךָ מֵרָחָה.
הֲלֹא אִם אַתָּה בְּעֵינֶיךָ קִטְנָה – / כְּבוֹדָה אַתָּה וְלֹךְ מִשְׁפָּט בְּכוֹרָה.
חֲמוּדוֹת טְהוֹרוֹ אוֹתְךָ, וְאַיִנְךָ / כְּשֶׁרֶץ עוֹף אֲבָל צָפוֹר טְהוֹרָה.

הסבר את התרומה של הניגודים בשיר לאפיון הדבורה.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּתֻנוֹת פָּסִים / משה אבן־עזרא

פְּתֻנוֹת פָּסִים / לְבַשׁ הַגֶּן / וּכְסוֹת רִקְמָה / מִיְּדֵי דְשָׁאוֹ,
וּמַעֲלֵל תְּשֻׁבָּה / עֲטָה כָּל עֵץ / וּלְכָל עֵין / הִרְאָה פְּלֹאוֹ.
כָּל צִיץ חֲדָשׁ / לְזִמְן חֲדָשׁ / יֵצֵא שׁוֹחֵק / לְקִרְאָת בּוֹאוֹ –
אֶךְ לְפִנְיָהֶם / שׁוֹשֵׁן עֶבֶר, / מְלֶךְ, כִּי עַל / הוֹרֵם כְּסָאוֹ.
יֵצֵא מִבֵּין / מְשֻׁמֵּר עָלָיו / וַיִּשְׁנֶה אֶת / בְּגָדֵי כְלָאוֹ.
מִי לֹא יִשְׁתָּה / יֵינוֹ עָלָיו – / הָאִישׁ הַהוּא / יֵשֵׁא חֲטָאוֹ!

הלבוש הוא מוטיב מרכזי בשיר.

תאר מוטיב זה, והסבר את תפקידו בבניית משמעות השיר.

/המשך בעמוד 5/

שירת ביאליק

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, בין-השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם געורים –
היכן געורי?

ועוד רז אחד לך אתנדה:
בפשי גשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מה-זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,
היה חלום – אך גם הוא עבר;
עתה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קן-תפלותי הנדחות.

האם לדעתך השיר "הכניסיני תחת כנפך" הוא שיר אהבה? נמק והדגם את דבריך.

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צפרות / חיים נחמן ביאליק

- בית 1 כל-העולם טובע באור ובשיר,
אוצרות חיים לא-שערתים מסביב מתרחשים,
ובמשעל הנמתח בין יער ונר
שנינו הולכים ומחשים.
אנו הולכים והולכים, לשבילנו אין קץ.
אפסונו שבלים, בתונו צפרות,
ובחניתות של-זהב יפגענו כל-עץ
ובצאלי צפרות.
- בית 2 הדמות כרוב אם עב קלה ברום עולם רפרפה?
אף גם-היא חיש הפליגה למדינת הים –
ואת-הרהורי הטהור כמוה ורם
נשא עמה לנצח על-כתפה.
ושוב זורק קיע, ושוב תכלת בלי-סוף,
את הולכת בראש ואני כרוך אחריך,
ובקמותי המלאות השתרע הנוף,
והכל בהיר בו כמו בעיניך.
- בית 3 רגע אחד לי נדמה: ביער הלז,
המאפיל ומשיב צנתו עלינו,
גנו מטמון מסתרים, המשמר מאז
ומעולם לשנינו –
פתאם רחפה הקמה – ומפה אלי-פה
עבר רטט קרנים על-פני האוקנוס.
- בית 4 והנה נקלעה צפרות כפרח בקצה
שער מחלפתך המפונה על-המחצית,
וכמו רמזה לי: בחור, קום שקה-לה, ודמה
אלי הצפרות!
אולם את – ההרגשת בצפרות נבי?
ההרגשת, כי גם-נפשי נתונה בשבי,
ומפרפרת ותלואה, ומצפה לישועה
במחלפתך הקלועה?
- בית 5 ובעיניך שוב אציץ ואבקש שם תשובה –
וכבתחלה הן צנועות, שתי יוני החן;
מה-לי צניעות עיניך – ומחלפתך משובה,
היא אומרת לי: הן!
מהרי, מהרי, אחותי, נבואה היצרה,
תחת חפת אשירי לך כל-נפשי אפיקה,
ואת-כל-אהבתי התלויה בשערה
נמית שנינו בנשיקה.

פרש את הבית הרביעי בשיר (המתחיל במילים "והנה נקלעה צפרות"), והסבר כיצד התמונה המתוארת בו משקפת את רגשותיו של המשורר, כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר. הדגם את דברך.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עם דמדומי החמה / חיים נחמן ביאליק

עם דמדומי החמה אל-החלון נא-גשי	הם האיים הרחוקים, העולמות הנבחים
ועלי התרפקי,	זו בחלומות ראיוס;
לפתי היטב צנארי, שמי ראשך על-ראשי –	שעשוננו לגרים תחת כל-השמים,
וכה עמי תדבקי.	והיינו – לגיהנם.
ומחשקים ודבקים, אל-הזהר הנורא	המה איי-הזהב זו צמאנו אליהם
דומם נשא עינינו;	כאל ארץ מולדת;
ושלחנו לחפשי על-פני ימי האזרה	שכל-כוכבי הליל רמזו לנו עליהם
כל-הרהורי לבנו.	באור קרן רועדת.
והתנשאו למרום ביעף שוקק פיונים,	ועליהם נשאנו בלי-רע ועמית
ובמרחק יפליגו, יאבדו;	כשני פרחים בציה;
ועל-פני רכסי ארגמן, איי-זהר אדמונים,	כשני אבדים המבקשים אבדה עולמית
ביעף דומם ירדו.	על-פני ארץ נכריה.

בשיר זה מתואר מעין מסע.

הסבר והדגם את המשמעות של מסע זה. בתשובתך פרט את שלביו השונים.

שירת המאה ה' 20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה' 20

שירי רחל

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי כעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה,
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי — כדרכה אל צמרת —
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים ודונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליו והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

על פי שיר זה, מה הם הקשיים והמכשולים בחייה של המשוררת?

הסבר את התרומה של הלשון הציורית בשיר בביטוי קשיים ומכשולים אלה. הדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 9/

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִכָּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי נִיבִים סְתוּמִים — זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הֲצִיף הַכֹּל, וְשׁוֹב הַכֹּל הִסְעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֲשֶׁר וְהִדְוִי.

אֶף סֶכֶר שִׁכְחָה — בְּנִיתִי לִי מִגֵּן —
הִנֵּה הָיָה כְּלֹא הָיָה.
וְעַל בְּרָכִי אֶכְרַע עַל שְׁפַת אָגַם סוּאן
לְשִׁתּוֹת מִמֶּנּוּ לְרוֹנָה!

מהו התהליך הרגשי המתואר בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 10/

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בְּאַחַד גִּלְגּוּלֵי / רחל

הֶהָיִיתִי חָיָה בֵּין חַיּוֹת הַשָּׂדֶה
בְּיָמִים רְחוּקִים, בְּאַחַד גִּלְגּוּלֵי ?
וּמֵאֲזַל לִי קֶרֶבֶת הָאָחוֹת לְחִי
וְאֵימַת הָאָדָם הָרוּדָה ?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחֶסֶרֶת הַמָּגֶן
גִּלְגָּלֶה-פֶּרֶפְרָה בִּי נִשְׁמַת צָפוּר ?
מִנְגִּינָה עֲגֻמוּמִית, אֶהָבֶת הַדְּרוֹר —
הֵן מִמֶּנָּה, מִמֶּנָּה שְׁתִּיהֶן.

וְאוּלֵי בְּגִלְגּוּל הֶרְחוֹק־קָדוֹם
הֵיִיתִי גִבְעֵל־עֲשָׂבִים יִרְקָק ?
וְלָכֵן בְּאֻמִּי־אֲדָמָה אֲדִבֵּק,
וּמִנּוֹחֵי בְּחִיקָה הַשָּׁחוּם.

המשוררת משתמשת ברעיון הגלגול כדי לבטא את עולמה.

הסבר והדגם קביעה זו.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מיכל / רחל

וְתִאָּהֵב מִיכַל בֵּת שְׂאוּל אֶת דָּוִד — — וְתִבָּז לוֹ בְּלִבָּהּ
(ש"א, י"ח, כ'; ש"ב, ו', ט"ז)

מִיכַל, אָחוֹת רְחוּקָה! לֹא נָתַק חוּט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שָׁלְטוּ בְּכַרְמֶךָ הַנוֹגָה תְּרֵלֵי הַזֶּמֶן,
עַל כְּתָנֶת מְשִׁיךְ לֹא דָחוּ פְּסִי אֲרִגְמָן
וְצִלְצוּל אֲצָעֵדוֹת וְהִבֶּךְ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֹט.

לֹא אַחַת רְאִיתִיךָ נִצְבֶּת לִיד הָאֶשְׁנָב,
בְּעֵינֶיךָ הִקְפָּה מְהוּלִים גְּאוּהַ וְרֹף;
מִיכַל, אָחוֹת רְחוּקָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךְ נְדוּנָתִי לְבוֹז לְאִשָּׁר אֶהֱב.

קרבה ומרחק מאפיינים את הקשר של המשוררת למיכל.

הסבר והדגם קביעה זו.

פרק רביעי – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 16-26 (34 נקודות).

שים לב: בשאלות 16-24 אפשר לענות רק על פי טרגדיה של סופוקלס או טרגדיה של שקספיר.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

16. אחת ממטרות הטרגדיה היוונית הייתה לחנך את העם.

הסבר כיצד ההתנהגות, הבחירות והגורל של הגיבור הטרגי בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או

"אדיפוס המלך") מסייעים בהשגת מטרה זו.

"אנטיגונה"

17. תאר מערכת יחסים בין שני בני משפחה בטרגדיה "אנטיגונה", והסבר כיצד במערכת יחסים זו

בא לידי ביטוי הקונפליקט המרכזי במחזה.

"אדיפוס המלך"

18. בסיום הטרגדיה "אדיפוס המלך" מייעץ קראון לאדיפוס "אל תשתוקק לשלוט בכול".

הסבר מה גרם לקראון לומר דברים אלה לאדיפוס, וכיצד הם קשורים לחטא הגאווה ולגורלו

הטרגי של אדיפוס.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"

19. שילוב של תכונות הגיבור וגורמים חיצוניים מוביל לגורלו הטרגי.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי הטרגדיה שלמדת.

"המלט"

20. חוסר אמון וחשד מניעים את העלילה הטרגית במחזה "המלט" ומאפיינים את מערכות היחסים

בין הדמויות.

כיצד בא הדבר לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה? הסבר והדגם את דבריך.

"המלך ליר"

21. תאר את תמונת הסערה שבמערכה השלישית במחזה, והסבר את משמעויות הסערה בהקשר של

הטרגדיה כולה.

"מקבת"

22. מקבת הוא הגיבור הטרגי המרכזי במחזה. לדעתך, האם גם לידי מקבת היא גיבורה טרגית? נמק והדגם את דבריך, ובסס אותם על מאפייני הגיבור הטרגי.

"אותלו"

23. כיצד מוצגת האהבה בטרגדיה "אותלו"? הסבר את התפקיד של יחסי האהבה בעיצוב העלילה הטרגית במחזה זה. הדגם את דבריך.

"רומיאו ויוליה"

24. העלילה הטרגית ב"רומיאו ויוליה" נעה בין אהבה גדולה ובין שנאה גדולה. הסבר קביעה זו, ובסס את דבריך על שתיים מן התמונות במחזה.

מחזה מודרני

שים לב: בשאלות 25-26 אפשר לענות רק על פי מחזה מודרני (מן המאה ה-19 או מן המאה ה-20).

25. תאר את הפתיחה ואת הסיום של המחזה המודרני שלמדת. הסבר את התרומה של מצב הדמויות (מצבן הנפשי, חברתי, המשפחתי וכו') בפתיחת המחזה ובסיומו להבנת משמעות המחזה.
26. מי היא הדמות החזקה והמשפיעה ביותר במחזה שלמדת? הסבר כיצד דמות זו משפיעה על הדמויות האחרות במחזה ועל התפתחות העלילה.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך